

מסורות ושימושים בצמחי הארץ.

שימוש בבלוטי אלון התבור למאכל

אורי אליאב

בעבר הלא-רחוק היה נהוג להשתמש בבלוטי אלון התבור אצל פלחים ובדוים מאיזור הצפון. מידע על כך התקבל מהשבת ערב א-שיבלי, היושב למרגלות התבור; מאנשי ערב טורקמן, אשר שכנו עד 1948 בעמק יזרעאל המערבי בין מגידו לכרמל וכיום הם נמצאים בעיקר באיזור ג'נין; ומפלחים מג'בל עג'לון, באיזור הגלעד הגבוה (מול מחולה בקירוב), שירדו למכור את תוצרתם החקלאית בעמק בית-שאן.

כיום, התמעטה מאד אכילת בלוטי אלון התבור משום שה"פיצוחים" האחרים הנמכרים בחנויות ובשווקים דחקו אותם כליל. הפיצוחים נמכרים כשהם קלויים ומוכנים לאכילה, בעוד שאת הבלוטים יש לאסוף ולקלות לפני אכילתם.

הבלוטים הטובים ביותר למאכל אדם הם בלוטי אלון התבור והם מועדפים על פני בלוטים של אלונים אחרים. אלון התבור מכונה מלול ויש המקצרים אותו למל.

את הבלוטים נהגו לאסוף למאכל בחדשי החורף המוקדם, כאשר יורדים הגשמים הראשונים (נובמבר-דצמבר). רועי העיזים השחורות היו חובטים בעזרת מקלות ארוכים בצמרות האלונים כדי להפיל את הבלוטים. העיזים היו אוכלות בלהיטות את הבלוטים גם מן האדמה. יש שנהגו גם להביא הביתה כדי להאביס את הצאן בעונת הגשמים. אז העשב גדל והעיזים מתקשות לאכול בלוטים מתוך העשב הגבוה.

בראשית החורף היה נהוג גם לשלוח ילדים ללקוט בלוטים. הם יצאו קבוצות קבוצות אל עצי האלונים והם ידעו לציין עצים מסוימים שלהם פירות גדולים וטעימים יותר מאשר לעצים אחרים (ראשית הבירור והטיפוח)?.

מעטים מכין הפלחים נהגו לשתול בחלקה שלהם שתילי אלון התבור, במיוחד באיזורים שבהם הוא איננו גדל בר. כך היה בדחי שעל גבעת המורה, בנעורה ברמת יששכר וכן אצל פליטי 1948 מערב טורקמן המתגוררים באיזור ג'נין. כולם טוענים שיש קשיים בבנייה ולכן הם מחפשים שתילים ומעתיקים אותם לחלקתם.

בלוטי אלון התבור נאכלים כאשר הם קלויים באש, אך לעתים אוכלים אותם כאשר הם מבושלים במים. בשני המקרים מתבקעת הקליפה החיצונית והבלוטים נאכלים כשהם קלופים. אין נוהגים לאכול בלוטים בארוחות, אלא בעיקר בערב, מסביב לאש. אכילת בלוטים גורמת לצמאון ומכאן פתגם נפוץ בסביבה: "ברידך מת'ל שרבת אל מויה ורה בלוט !" (אתה רצוי כלגימת מים אחרי בלוטים!).

נוסטלגיה למנהגי העבר גילו קרובים של שבט הטורקמן, המתגוררים כיום במדינות המפרץ הפרסי, אשר באו להתארח אצל בני השבט באיזור ג'נין. הם בקשו ממארחיהם לאכול בלוטים כפי שנהגו בהיותם צעירים בעמק יזרעאל. לכבודם שלחו מארחיהם משלחת מיוחדת לאיזור טבעון והביאו להם בלוטים כבקשתם.

גם כיום נוהגים פועלים משבט הטורקמן מאיזור ג'נין העובדים באיזור חיפה-טבעון, להביא עמם הביתה בלוטים של אלון התבור כאשר הם עובדים בקרבת עצים אלה.

ועוד סיפור פיקנטי על בלוטי אלונים: שומר ערבי מן הגליל העליון, כבן 60 בקירוב, סיפר לי כי בשנות החמישים המוקדמות (שנות הצנע!) הוא מכר טונות של בלוטים מכל מיני האלון לטחנה בחיפה בבעלות יהודית. פרטים נוספים הוא לא מסר. הוא הרויח טוב מזה...

אלון התבור ובלוטים (ראה גם תמונות השער הפנימי אחורי.)